

KÉPES LEVELEZŐLAP

A KÉPESLEVELEZŐLAP-GYŰJTŐK EGYESÜLETÉNEK KIADVÁNYA

2018. II. negyedév

XXXI. évfolyam 2. szám

Húsvéti üdvözlét

A *Bélyegvilág* márciusi számában jelent meg az alábbi cikk, betekintést engedve egy hagyományos ünnepi gyűjtési téma szépségeibe

„Húsvét a kereszténység legnagyobb ünnepe, húsvét vasárnap emlékezünk meg Jézus Krisztus feltámadásáról. Ekkor ér véget a nagybőjt, a hústól való tartózkodás időszaka, amire az ünnep magyar elnevezése is utal. A húsvéti szertartásokhoz tartozik az ételszentelés, amikor jellegzetes ünnepi eledeleket – sonkát, tojást, kalácsot, bort – visznek a templomba. Az ünnepnek szinte áldozati jellegű étele a *húsvéti bárány*, amely Krisztust jelképezi. A szentelt ételek maradványait mágikus célokra használták: a sonka csontját a gyümölcsfára akasztották, hogy bőven teremjen, a kalács morzsáját pedig a tyúkoknak adták, hogy sokat tojjanak. A legrégebbi húsvéti eledel közé tartozik a *tojás*, ami az újjászületés jelképe. Amint a tojásból új élet kel, éppen úgy támad fel Krisztus is a sírjából az emberek megváltására, tehát a tojás a feltámadt üdvöztőt is jelképezi.

A liturgikus cselekmények mellett az ünnep során ősi termékenységvarázsló szokások is fennmaradtak. Ilyen a húsvéti *locsolkodás*, a lányok megöntözése, ami az egész országban ismert. A szokás napja húsvét hétfő, amely napot valamikor *vízbevető*, *vízbehányó hétfő*nek nevezték, s ez utal a locsolás egykori módjára is.

Eredete részint a keresztelésre, részint arra a legendára vezethető vissza, amely szerint a Jézus feltámadását hirdető jeruzsálemi asszonyokat locsolással akarták a zsidók elhallgattatni, illetve a Krisztus sírját őrző katonák vízzel öntötték le a feltámadás híret vivő asszonyokat.

A húsvéti képes levelezőlapok motívumainak eredetét egyrészt a tavaszban és a megújulásban, másrészt a keresztény vallási ünnepkörben kereshetjük. A rügyszőnye, a virágzó ág vagy a különféle mezei virágokból készített csokor a természet felgyógyulását, a tavasz eljövétét szimbolizálja.

A virágvasárnapi zöldág-szentelés szokása fontos szerepet játszott az egyházi szertartásokon, de a tavaszi zöld ággal kapcsolatos különféle köszöntő szokások – mint pl. a *villőzés* – is a tavasz behozatalát jelképezik.

A templomban megszentelt *barkának* különleges bajelhárító erőt tulajdonítottak: torokfájás, gyomorégés ellen ajánlatos lenyelni egy szemet, de a mestergerendára rakott vagy vihar esetén tűzbe dobott barkaszemek a bajtól, illetve a villámcsapástól védik a házat.

Magyarországon a locsolásért a fiúk *hímes tojást* kaptak, ami világszerte a termékenység ősi jelképének számít. Már a honfoglalás előtti avar sírokban találtak karcolt díszítésű tojásokat. A tojásfestésnek az utóbbi évszázadokban sokféle technikája és díszítménye ismert, de jellemzőek voltak a húsvéti tojásjátékok – tojásdobálás, gurítás, összeütés – is.

A húsvéti tojást hozó *nyúl* képzelete nálunk is csak a legutóbbi időben a városi kultúrából került falura, hiszen a húsvéti nyúlnak semmi nyoma nincs a magyarság hagyományaiban. Német eredetű szokásról van szó, amely kialakulása egy félreértésen alapul. A korábbi évszázadokban egyes német földesuraknál a nép kötelező szolgáltatása volt a gyöngytyúk tojásaival együtt.

Képeslapok a szerencsi Zempléni Múzeum anyagából.

A gyöngytyúk német neve *Haselhuhn*, sok helyen röviden *Haslnak* nevezték, így szokás volt a húsvéttal kapcsolatban *Haslról* és tojásairól beszélni. Másutt viszont nyulat kellett a földesúrnak vinni. A nyúl neve németül *Hase*, és a két nagyon hasonló hangzású szó a hozzájuk tartozó fogalommal együtt összekeveredett a mindennapi szóhasználatban. Így jött létre a biológiai képtelenség a tojásait őrző és kikeltő nyúlról. Egyébként a szapora nyúl a termékenységét is szimbolizálja.

Megismerve a húsvéti jelképek eredetét, nézzük meg, hogyan jelennek meg ezek az ünnep képeslapjain. A 20. század elején képzőművészetben bekövetkezett változások nem hagytak nyomot a nyuszikat, csibéket és piros tojásokat megjelenítő képes levelezőlapokon. Ezeken a legváltozatosabb módon láthatjuk a tojások szállítását: a tojást lehet vinni csónakon, ahol a nyúl személyesíti meg a révészt, illetve fiú és lány rúdon viszi a díszes szalaggal átkötött hatalmas méretű tojást. Szállítható a tojás puttonyban, kosárban is, ahogy azt egy vándornak öltözött nyúl teszi. Utazhatnak a nyulak vonaton

és autóbuszon, így sokkal több tojást tudnak az emberekhez eljuttatni.

A tojás lehet maga a szállítóeszköz, amit húzhatnak a nyulak, bárányok, kiscsirkék vagy harcias kakasok. A fantázia nem ismert határokat a száz évvel ezelőtti képeslapokon, hiszen a hatalmas méretű tojás lehet léghajó is, amelynek a kosarában nyulak vagy hímes tojások utaznak. Általában kedveltek voltak a gyermekábrázolásos képeslapok: gyermekek nyulakkal, bárányokkal, tojásokkal, kiscsirkékkel, tojást festő gyermekek, sőt tojásból kikelő gyermekek is! Az első világháború utáni évtizedekben gyakori a falusi környezetben, illetve mezőn népviseletbe öltözött lány vagy cifraszűrben megjelenő legény a tojások között békésen legelésző bárányokkal és nyulakkal. Látható a lány és a legény a ház előtti kispadon ülve, ölükben nyulakkal és kiscsirkékkel.

A második világháború idején harci eszközöket is ábrázolnak a húsvéti lapokon: repülőgép szállítja a tojásokat, melyeket a két nyúl pilóta szór szét, de a légvédelmi ágyút működtető nyulak is tojáslővedékeket lőnek ki a felettük szálló repülőgépekre.

A tavaszt idéző fűzfabarka, virágcsokrok önmagukban, csengővel, tojással, gyermekekkel szintén elterjedt motívumai az ünnepi képeslapoknak. A régi húsvéti üdvözlőlapokból árad a boldog, derűs, idilli világ, a nosztalgikus, szentimentális hangulat, amelyet a rajzos ábrázolások és a biedermeierhez kötődő betűtípusok, valamint a kézírást utánozó jókívánságok fokoztak. Ezeken túl befejezésül álljon itt egy olyan húsvéti locsolóvers, melyet a személyes locsolkodás helyett egy bátortalan gavallér küldött szíve hölgyének:

*„Kelj fel párnáidról, szép ibolyavirág,
Nézz ki az ablakon, milyen szép a világ!
Megöntözlek szépen az ég harmatával,
Teljék a tarisznya szép, piros tojással!”*

DR. PETERCSÁK TIVADAR

Virtuális kiállítások

Noha a negyedéves hírlevelekben is rendre hírt adunk az aktuális, lezajlott vagy épp megtekinthető kiállításmegnyitókról (s ha birtokunkban van az információ, a megtekintési lehetőség határidejéről), azonban a virtuális térben, vagyis az interneten „megrendezett”, de akár csak egy kedvcsinálóval meghirdetett kiállítások sok szempontból hasonlóak a „valósakhoz”.

Tény, ami tény: az élő szó, a gyűjtővel folytatott eszmecsere, a klubtársak találkozása, az egyes nyomtatott lapok közlő történet megtekintése mind-mind olyan tényező, amely a fizikális teret tesz preferáltabbá. Van, hogy egy gondosan összeállított, vagy csak éppen aktualitást nyert anyag olyan helyről lát nagyobb publikum előtt napvilágot, akiknek csak a töredéke tehetné meg, hogy személyesen is ellátogasson a táblákhoz (abban az esetben, ha nem „csak” a virtuális térben lett összerendezve a konkrét téma).

Egy meglehetősen nagy – és általunk nehezebben megközelíthető – ilyen, félig digitális és félig a fizikai valóságban megtekinthető kiállítótér a washingtoni Smithsonian National Postal Museumé: <https://postalmuseum.si.edu/>

Valóban, az angol nyelv ismerete nagyon sokat segít az oldalon való boldoguláshoz, azonban a képanyagok között rengeteg érdekességre, ritka felvételre bukkanhat bárki, aki körbenéz – emiatt az internethez hozzáférő gyűjtőtársaknak abban az esetben is ajánlom, ha nem igazán jártasak az angol nyelvben.

A feltöltött anyagokon felül a múzeum egyik soron következő, fizikálisan megrendezésre kerülő kiállítás kedvcsinálója önmagában is megállja a helyét, afféle minikiállítás-ként. Kíváncsi lennék, vajon mit takarhat teljes egészében az április 6-ától november 29-éig megtekinthető, minden bizonnyal grandiózus anyag. Aktualitását

leginkább az indokolja, hogy az első világháború levelezését, a levél- és képeslapküldést az általánosság túl veszi górcső alá, ritkábbnál

Képek a kiállításról. Fotók: Juan Carlos Briceño
Forrás: a múzeum honlapja

ritkább fotókon, iratokon stb. keresztül – idén még tart a háború centenáriuma, mintegy lezáró éveként a megemlékezéseknek.

A feldolgozásra kerülő papirosok természetesen az amerikai látószöveget mutatják be részletesebben, azonban az előzetes képek alapján a többsége érthető okoknál fogva „európai oldalon” keltezett/készült.

A számos kézzel írott levél, az ezekkel kapcsolatos, páratlan fotóanyag mellett természetesen képeslapok is láthatóak a megtekintésre szánt dokumentumok között.

És egy kis ízelítő a kiállítás digitális anyagából:

Egy sebesült katonának segít levelet írni egy amerikai ápoló. Franciaország, 1918.

Courtesy Nemzeti Archívum. Forrás: a múzeum honlapja.

Vöröskeresztes dolgozó segít megírni egy katona levelét, aki egy, az otthoniak által meg nem kapott küldemény iránt érdeklődik. Courtesy Nemzeti Archívum.

Forrás: a múzeum honlapja.

Levelet író amerikai katona egy vöröskeresztes kintinban. Courtesy Nemzeti Archívum. Forrás: a múzeum honlapja.

A YMCA (Fiatalok Keresztény Egyesülete) dolgozója segít angolul levelet írni egy olasz-amerikai katonának (1918). Courtesy Nemzeti Archívum. Forrás: a múzeum honlapja.

Amerikai vöröskeresztes képeslap egy franciaországbeli amerikai vöröskereszt-kantinból.

Courtesy Nemzeti Archívum. Forrás: a múzeum honlapja.

A honlapon számos, képeslapra, levélre írt idézetet is találunk:

- „Istennek legyen hála. A háborúnak vége.” (Miss Irene Donnelly levele Charles Eggeling közlegénynek, 1918. november 7-10.)
- „Épp’ ebédidőben dobtak be egy gázlővedéket a városba, megzavarva az étkezésünk.” (Clyde Eoff őrmester üzenete testvérének címezve, 1918. október 26.)
- „Sietnem kell, hogy időben odaérjek a levéldobozhoz, hiszen mindjárt postaidő.” (Miss Clarine Payne sorai nagybátyjához, James Edgar Thornton közlegényhez, 1918. augusztus 30.)

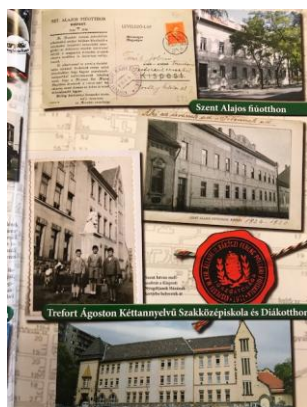
Amennyiben valaki az USA-ba látogat az idei évben, és módjában áll útba ejteni a Smithsonian, kérjük, számoljon be a *Katonatársaim* címet viselő kiállításról egy email keretében – biztosan mondhatjuk, hogy sokunk örömeire!

Könyvajánló

Az utóbbi évtizedek keresett és népszerű, de általában kis példányszámú könyvtípusává nőtte ki magát a képeslapokkal és/vagy fotókkal illusztrált tematikus (pl. karácsony, húsvét, katonai) vagy helytörténeti jellegű kiadványokról szóló köteteké – ebből szemezgetünk most.

A jelen válogatásban elsődlegesen az adott kötet, kötetek szerkesztésére, formátumára helyezzük a fő hangsúlyt – talán kicsit kedvet is csinálva azon gyűjtőtársaknak, akik maguk is kiadnák az évek alatt összegyűjtött anyaguk legszebb lapjait, és ehhez keresnek ötletet.

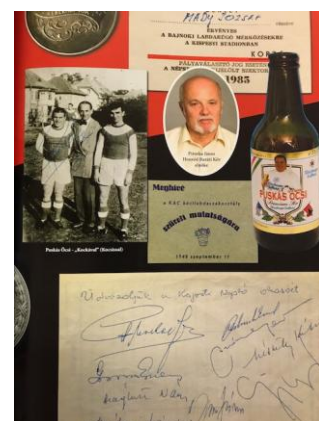
A klasszikus képeslapos kötetekkel ellentétben (keményfedeles, oldalanként általában két kép, fehér oldalszélek) vannak, akik formabontó szerkesztéssel teszik még egyedibbé, még érdekesebbé a megjelentetett anyagot. Erre a formabontásra remek példa Varga László *Kispest – századfordulós levelezőlapok és képek / Beszélő dobozok és képek* címe(ke)t viselő kötete (Budapest, 2007, szerzői kiadás). A formabontás egyik lehetséges módja már a címből is sejthető: itt nem egy, hanem kettő önálló munkáról, azok

„összegyűrásáról” van szó, ahol az elsődleges kapocs a szerző maga.

Varga László ugyanis (sajnos már csak múlt időben) gyűjtötte egykoron a jászberényi lapokat is, melyekről egy hagyományosabb képeslapos kötetet

jelentetett meg; s ezt továbbgondolva, s elmondása alapján (személyes beszélgetés keretén belül) megunva alkotta meg ezt az eklektikus művet, amely sok szempontból

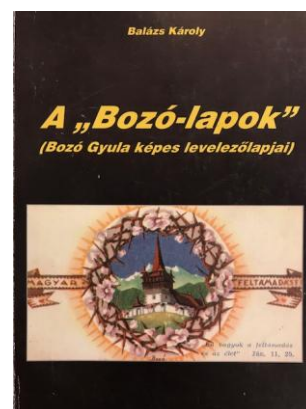
hajazott az Ecseri piacon található üzletére is: van benne minden, ami a gyűjtőnek kedves lehet. „A gyűjtőnek”, ugyanis a képeslapokon felül kisebb futballtörténeti relikviákat, szikvizes palackot, egykori üres albumlapokat (akár azokat lemásolandó és sokszorosítandó) is rejt ez a nem szokványos kötet.

A Kispest történetéről szóló könyvön felül egy 180 fokok fordítással rádiótörténetről, készülékekről, azok gyűjtőiről kapunk információt, betekintve egy egészen más világba – így jutunk el a

másodlagos összekötő kapocshoz a két (fél)könyv között: a gyűjtéshez. Roppant más világ, de „rádióslaci”, ahogy magát is nevezte, mindkettőbe beleásta magát, és örömet lelte bennük.

Egy következő munka Balázs Károlyé, A „Bozó-lapok” címmel (Budapest, 1996, NOTESZ+K Kft.), amely arra nagyon jó példa, hogy elég egy nagyon szűk téma, annak is egy kis

terjedelmű kiadása, melyet mégis sokan örömmel forgatnak mind a mai napig.

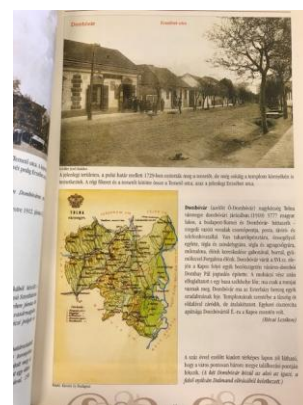
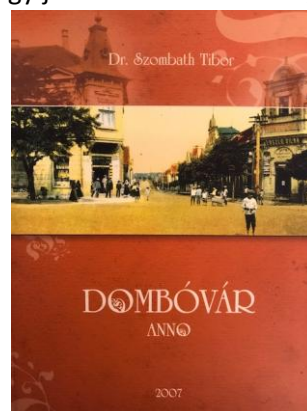
Nem nagyméretű (és a képmellékleteken felül mindössze 16 oldal), csupán borítójában színes, viszont olyan témát és olyan igényességgel dolgoz fel, amely sok gyűjtőnek kedves: cserkész vagy háborús grafikákat, üdvözlőlapokat, számos esetben irrederenda felhanggal, népi motívumokkal. A grafikák szinte mindegyike azonnal, könnyen felismerhető, már ami a grafikus magát illeti, és mivel több Bozó-sorozat nagy példányszámban jelent meg, időről időre a legtöbb gyűjtőnél felbukkan némelyik, ha máshol nem, a csereanyagban.

A sorozatok rendszere, keletkezése, a kiadás helyszíne, a nyomott papírok minősége mind-mind olyan tényező, ami az egyes Bozó-lapokat még az azt nem gyűjtők számára is érdekessé teheti (Ezt most vajon a másik előtt vagy után adták-e ki, és ha igen, melyik lehet a kisebb darabszámú?).

Ilyen és ehhez hasonló kérdésekben is nagy segítségünkre lehet ez a kis könyv is.

A harmadik példa viszonylagos formabontásra Dr. Szombath Tibor *Dombóvár anno* című, szintén kisebb méretű könyve (Nagykanizsa, 2007, szerzői kiadás). Amellett, hogy egy jól sikerült tördeléssel, szépen tervezett borítóval és végig színes könyvről beszélhetünk (ami még önmagában nem lenne rendhagyó), az újtás a 96 oldalas könyv 68. oldalától található meg: a szerző bemutat számos, 1945 után kiadott, tehát hagyományosan nem „rég” lapot is, ezzel mutatva a létjogosultságát ezen időszak gyűjtésének.

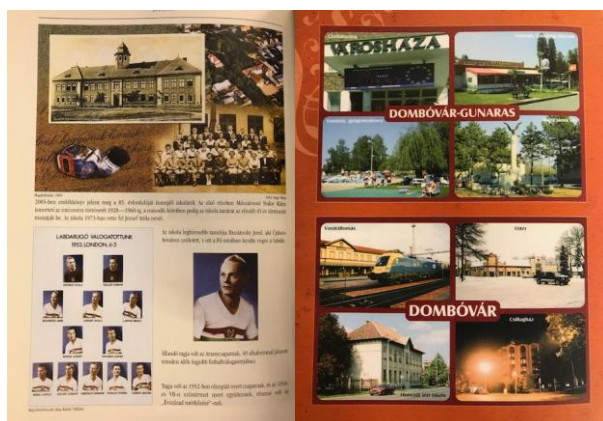

Ilyen arányban a '45 utáni érára azonban nem vagy alig kerül fókusz, és ha kerül is, szinte soha nem nyomtatott kiadványokban.

Nem szabad megfeledkeznünk arról a tényről, hogy noha a képeslapok presztízse már közel sem a XX. század eleji, a *modern* képeslapkiadás időszaka az évek számát tekintve meghaladja az azt megelőzőt (feltéve, ha 1896-tól, a „nagyüzemibb” kiadások kezdetétől

számítjuk a képes levelezőlapok fénykorát).

Három kiragadott példa, de talán érzékletes: nem kell senkinek kétségbeesnie, ha egészen más az elképzelése a képeslapos könyvről, mint a legtöbb megjelentetett kötet szerzőjének, vagy viszonylag kisebb témának szentelve a sok időt, azt adná ki az érdeklődők örömeire (s nem mellékesen költséghatékonyabban, mint egy keményfedeles színes albumot).

Csupán azért, mert nem ezek a legjellemzőbbek, fogjon csak bele bátran mindenki a szerkesztésbe, ugyanolyan értékes darab lesz az övé is a gyűjtőtársak, barátok, könyvtárak polcain.

Összegzésül elmondható, hogy ez a könyvajánló a három, kereskedelmi forgalomban nem kapható kötetet mutat be ugyan – és természetesen ajánl is megtekintésre –, viszont legalább ennyire ajánljuk a könyvek szerkesztését, kiadását, amennyiben van rá lehetőség – igény az egészen bizonyosan lenne.

PAPP MIKLÓS

Rendezvények - kiállítások

Sárosi István gyűjtőtársunk idén megnyitott és még megnyitás előtti kiállításai a következők (a megnyitók dátumával):

Január 25., Esztergom, Ferences Gimnázium:
Afrika.

Február 12., Székesfehérvár, Tolnai utcai
Könyvtár: *Eszünk, iszunk.*

Február 26., Budapest (Csepel), Királyerdei
Könyvtár: *Arcok.*

Március 12., Székesfehérvár, Gárdonyi
Művelődési Ház: *Középkori magyar művészet.*

Március vége: Esztergom, Ferences Gimnázium:
Romanika.

Március 23., Keszthely, Fejér György Városi
Könyvtár: *A víz / Védj természetesen* (a kiállítást Vetőné Zeke Erzsébet, a Nők a Balatonért Egyesület keszthelyi csoportjának vezetője nyitotta meg, Bajziskné Panni és a Helikon Versmondókör versmondásaival; a könyvtár mellett társszervező a NABE, ill, a Tájak, Korok, Múzeumok Egyesülete Kőrösi Csoma Sándor Klub).

Május 5., Budapest (Pasarét), Ferences Közösségi
Ház: *Óceánia.*

–

Kaposváron, a Megyei és Városi Könyvtárban **május 29-től** tekinthető meg Gulyásné Raksányi Olga gyűjtőtársunk *Somogyi festőművészek* című kiállítása.

Rendezvények – börzék, cserenapok

Április 8-án Pápán, a Petőfi Gimnázium aulájában (Várkert u. 7.) kerül sor a Bakonyvidéki Éremgyűjtők Találkozójára, immáron 37. alkalommal. Képeslapok, papírrégiségek iránt érdeklődőknek is minden alkalommal van mit nézniük, keresniük.

–

Április 19-én (az éremgyűjtők szervezésében) a soron következő győri Nemzetközi Éremgyűjtő Találkozó Győrről, a Veres Péter Mezőgazdasági Szakközépiskolában kerül megrendezésre. Az érmések mellett számos képeslapgyűjtő is

rendszeresen eljön, ráadásul több országból, több termet megtöltve – így minden gyűjtőtársnak érdemes körbenéznie.

–

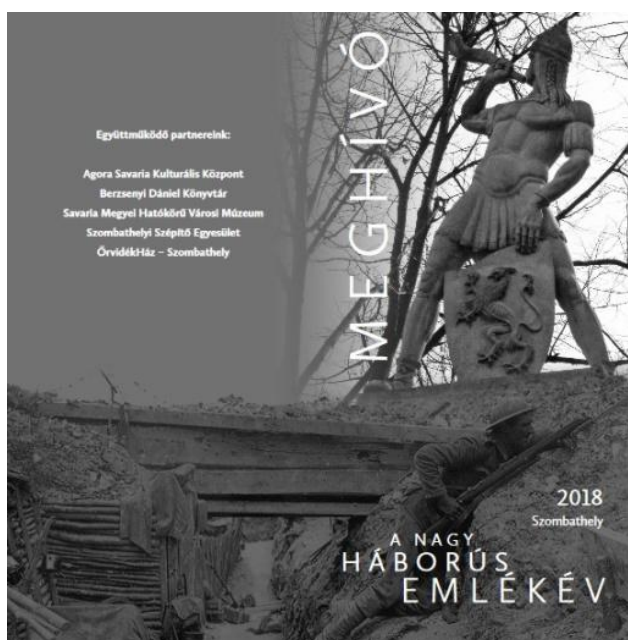
Május 19-én, 8:00-tól a Nagyatádi Kulturális Központban (Nagyatád, Nagy Imre tér 2.) csereberére, ugyanezen a napon 10:30-kor a Nagyatádi Képeslevelezőlap-Gyűjtők XXIV. Képeslevelezőlap-kiállításának a megnyitójára kerül sor. A börzére a szervezők várják a képeslap-, érem-, papírpénz-, bélyeg-, kitüntetés-, jelvény- stb. -gyűjtőket. A belépés és az asztalfoglalás ingyenes.

Asztalfoglalás: Mayer József László, 06303247520, my.jozsef@gmail.com. Jelentkezési határidő: május 10.

–

Május 27-én, vasárnap 8-13 között rendezik meg a 31. Szegedi Nemzetközi Numizmatikai és Filatéliai Találkozót a Szegedi Tudományegyetem József Attila Tanulmányi és Információs Központjában (Ady tér 10.).

–

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata,
a Savaria Történelmi Karnevál Közhasznú
Közalapítvány, a Szombathelyi Civil Kerekasztal,
valamint a Képeslevelezőlap-gyűjtők Egyesülete
tisztelttel meghív minden kedves érdeklődőt

2018. április 5-én (csütörtökön) 14 órára

A NAGY HÁBORÚ KÉPES LEVELEZŐLAPOKON
kiállítás megnyitójára

A megjelenteket köszönti:
Csapláros Andrea,
a Savaria Történelmi Karnevál Kuratóriumának
elnöke

A kiállítást megnyitja:
Dr. Puskás Tivadar,
Szombathely MJV polgármestere

A kiállítást szakmailag bemutatja:
Kőszegfalviné Pajor Klára,
a Képeslevelezőlap-gyűjtők Egyesülete elnöke

A kiállítás helye:
AGORA MMIK, 9700 Szombathely, Ady tér 5.

A kiállítás megtekinthető 2018. április 30-ig az
MMIK nyitvatartási ideje alatt.

Áldott húsvétot kívánunk minden kedves
gyűjtőtársunknak!

Felelős kiadó: Kőszegfalviné Pajor Klára elnök MKL
Szerkesztette: Kőszegfalviné Pajor Klára és Papp
Miklós
9700 Szombathely, Pf. 233. mobil: 20/2865806
email: pajor.klara@gmail.com
honlap: www.kepeslapgyujto.hu